

Слижук Олеся Алімівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України,
olesja_2014@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ ПРО СПЕЦИФІКУ ДРАМАТИЧНОГО ТВОРУ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 5-6 КЛАСАХ ГІМНАЗІЇ

Ключові слова: драматургія для підлітків, драматичні твори, літературна освіта, гімназія, модельна навчальна програма.

Коло читання сучасних молодших підлітків складають в основному художні твори, прозові за формою, значно менше – віршовані. Особливе місце в цьому просторі займає драматургія. Це пов'язано з її специфікою, яка впливає на сприйняття школярами, зокрема в 5-6 класах.

Дослідженню української драматургії для дітей присвячені наукові праці Т. Вірченко, Т. Качак, Н. Марченко, Н. Мірошніченко та ін. Розглядають специфіку її вивчення у школі Л. Бондаренко, Т. Бугайко, В. Неділько, Н. Падалка, Є. Пасічник, А. Ситченко, В. Цимбалюк та ін. Однак лишається поза увагою науковців вивчення драматичних творів у адаптаційний період (5-6 класи) за концепцією «Нової української школи», формування у школярів поняття про них у цей період. Тому метою нашої наукової розвідки є розгляд основних підходів, стратегій та прийомів вивчення окремих драматичних творів, представлених у модельній навчальній програмі для 5-6 класів.

У початковій школі учні вже знайомляться з поняттям «п'єса», читають драматичні твори Олександра Олеся, Лесі Мовчун, Івана Андрусика, Нелі Шейко-Медведевої, Світлани Конощук (Лани Ра). На прикладі літературних творів цих авторів вони вчаться вирізняти п'єсу від інших жанрів за певними ознаками, визначати у ній діалоги, монологи, слова автора, дії (картини). Школярі засвоюють поняття про п'єсу-казку, її дійових осіб та основні частини. Цікавою формою роботи з драматичними творами вже з початкових класів є участь дітей у постановці п'єс.

У змісті модельної навчальної програми з української літератури [4] передбачене вивчення казкової, фантастичної драматургії, написаної віршованою і прозовою мовами. У 5 класі школярі знайомляться з жанровими ознаками драми-казки за народними мотивами на прикладі «Микити Кожум'яки» Олександра Олеся. Розглядають уславлення героїчного вчинку Микити та особливості мови твору. Віршовані драматичні казки Олександра Олеся є справжніми перлинами української літератури для дітей та підлітків. Ці зазначає у своїй статті А. Шашко: «У своїх переробках казок Олександр Олесь увиразнював морально-етичні та

патріотичні мотиви. Так, не охочий до роботи юнак, пройшовши підземне чарівне царство лісового Оха, починає «працювати день і ніч». А Микита Кожум'яка, вступивши у двобій зі злим змієм, переміг його. В алегоричній драмі-казці «Злидні» порушено питання соціальної несправедливості, засуджено заздрощі, жадібність, усе, що спотворює людську душу. В Олесевих казках-інсценізаціях через витворені людською фантазією сюжети й образи утверджується життєва правда, торжествує добро над злом, гуманність над жорстокістю, чесність та порядність над ошуканством» [5, с. 214]. Саме цінності, закладені автором у казкових сюжетах, мають бути в центрі уваги вчителя і учнів під час вивчення літературної драми-казки Олександра Олеся «Микита Кожум'яка». Перед учнями постають проблеми морального вибору героїв, обов'язку перед своїм народом. У процесі роботи над характеристикою головного героя перед учнями постає образ народного улюбленця, наділеного кращими українськими ментальними рисами – силою, мужністю, надзвичайною скромністю.

Читання та робота з текстом драми-казки може доповнитися виконанням дослідницьких завдань міжпредметного характеру – підготовкою проекту про «Змієві вали» – видовжені земляні насипи, які за однією із легенд про Микиту Кожум'яку, утворилися внаслідок того, що він після перемоги над Змієм запряг його у плуг й проорав величезну борозну.

Розповідь про популярність образу Кожум'як – силачів Кирила й Микити може доповнюватися історико-культурологічним контекстом, який дасть змогу «осучаснити» казкових героїв, надати їм героїчних рис, властивих українцям впродовж багатьох поколінь. Цікавим доповненням будуть і мультфільми. Це історичний мультфільм «Микита Кожум'яка» (студія «Київнаукфільм», режисер Н. Василенко, 1965 р.). Ця стрічка майже точно відтворює літописну легенду, дає уявлення про побут Київської Русі часів князя Володимира Святославовича, про вдачу й зовнішність представників племені печенігів.

Сучасною версією розповіді про Микиту Кожум'яку є український 3D-анімаційний фільм-фентезі «Микита Кожум'яка» (в іноземному прокаті «Драконячі чари» (англ. The Dragon Spell), створений у 2016 р. (режисер М. Депоян). Головний герой цього фільму-фентезі – маленький син відомого багатиря Кирила Кожум'яки, який колись убив дракона й зберігає у своїй майстерні, як трофей, його шкіру. Але існує загроза відродження цього чудовиська. Тому хлопчик Микита разом зі своїми друзями – кажаном Едді і телятком Чубиком – вирушає у невідому чарівну країну, щоб перемогти дракона, як це колись зробив його батько. Специфіка драми-казки «Микита Кожум'яка» Олександра Олеся у тому, що вона має фольклорну й літописну основи, поєднує ознаки казки й драматичного твору. Через розгляд

цих рис літературного твору п'ятикласники поглиблюють свої знання про драматичні твори, вчать характеризувати дійових осіб.

У 6 класі автори модельної навчальної програми з української літератури [4] пропонують вивчати казку-шоу Надії Мірошниченко (Неди Нежданої) «Зоряна мандрівка».

Її авторка є представницею сучасного покоління українських драматургів. Науковці одностайні щодо тенденцій розвитку сучасної української драматургії для дітей та підлітків. Вони зауважують майже повну її відсутність у літературному просторі та на сценах театрів. Зокрема, Т. Качак зауважує: «Сучасна драматургія для дітей перебуває у стані «нереалізованого проєкту» і розвивається дуже повільно, хоч загалом українська драма початку XXI ст. розширила свої тематико-проблематичні обрії, ракурси, оновила й урізноманітнила поетику театру. Багато п'єс сучасних драматургів залишаються поза увагою читачів і поза сценою, існують виключно як літературний жанр, тому залишаються недооціненими й непоміченими» [3, с. 344]. Т. Вірченко вказує, що «кількість опублікованих п'єс неймовірно мала, що спричинює й відсутність дослідницької уваги» [1, с. 18]. Тому й звернення школярів до вивчення літературного твору сучасної авторки є доречним і продовжує тенденції літературної освіти у початковій школі. Шестикласники розглянуть композицію казки-шоу, роль чарівних істот у ній, звернуть увагу на гуманістичні цінності у цьому творі.

Отже, драматичні твори є органічною частиною курсу української літератури у 5-5 класах Нової української школи, що сприяє формуванню у молодших підлітків цілісного уявлення про розвиток жанрів літератури, їх різноманіття й художні особливості. Учні 5-6 класів матимуть змогу розвивати свої аналітичні здібності, дослідницькі навички й підготуватися до аналізу драматичних творів у 7-9 класах.

Література

1. Вірченко Т. Сучасна українська драматургія для дітей: аксіологічний вимір крізь поколіннєву призму. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. Збірник наукових праць (філологічні науки). 2018. № 12. С. 18–24.
2. Драматовичок. Антологія сучасної української драматургії для дітей та підлітків / Упорядники Н. Мірошниченко та ін. Київ : НЦТМ ім. Л. Курбаса, 2017. 464 с.
3. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2018. 352 с.
4. Модельна навчальна програма «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Яценко Т.О., Качак Т.Б., Кизилова В.В., Пахаренко В.І., Т.Дячок С.О., Овдійчук Л.М., Слижук О.А., Макаренко В.М., Тригуб І.А.). URL : https://drive.google.com/file/d/1lq10rWXaEqTuQXQSE3LWzZyT_rHV7qhj/view (дата звернення : 06.10. 2021)/
5. Шашко А. Жанр літературної казки у творчості Олександра Олеся. *Вісник Сумського державного університету*. 2008. Серія «Філологія». № 2. С. 210–214.